

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

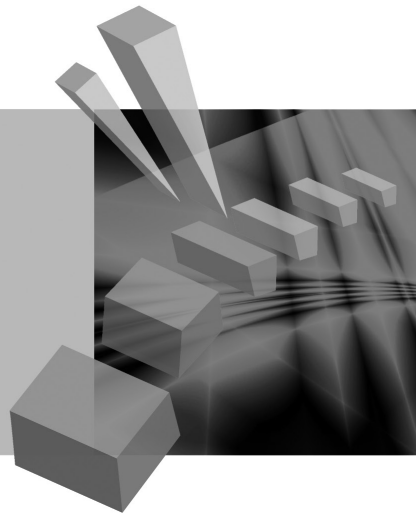
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

279

Taksonomia 21

Klasyfikacja i analiza danych – teoria i zastosowania

Redaktorzy naukowi

Krzysztof Jajuga

Marek Walesiak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Tytuł dofinansowany ze środków Narodowego Banku Polskiego

oraz ze środków Sekcji Klasyfikacji i Analizy danych PTS

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192 (Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu)

ISSN 1505-9332 (Taksonomia)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Sabina Denkowska, Kamil Fijorek, Marcin Salamaga, Andrzej Sokolowski: Sejm VI kadencji – maszynka do głosowania	11
Barbara Pawelek, Adam Sagan: Zmienne ukryte w modelach ekonomicznych – respecyfikacja modelu Kleina I	19
Jan Paradysz: Nowe możliwości badania koniunktury na rynku pracy	29
Krzysztof Najman: Samouczące się sieci GNG w grupowaniu dynamicznym zbiorów o wysokim wymiarze	41
Kamila Migdał-Najman: Zastosowanie jednowymiarowej sieci SOM do wyboru cech zmiennych w grupowaniu dynamicznym	48
Aleksandra Matuszewska-Janica, Dorota Witkowska: Zróżnicowanie płac ze względu na płeć: zastosowanie drzew klasyfikacyjnych	58
Iwona Foryś, Ewa Putek-Szeląg: Przestrzenna klasyfikacja gmin ze względu na sprzedaż użytków gruntowych zbywanych przez ANR w województwie zachodniopomorskim	67
Joanna Banaś, Małgorzata Machowska-Szewczyk: Klasyfikacja internetowych rachunków bankowych z uwzględnieniem zmiennych symbolicznych.....	77
Marta Jaročka: Wpływ metody doboru cech diagnostycznych na wynik porządkowania liniowego na przykładzie rankingu polskich uczelni	85
Anna Zamojska: Badanie zgodności rankingów wyznaczonych według różnych wskaźników efektywności zarządzania portfelem na przykładzie funduszy inwestycyjnych.....	95
Dorota Rozmus: Porównanie dokładności taksonomicznej metody propagacji podobieństwa oraz zagregowanych algorytmów taksonomicznych opartych na idei metody <i>bagging</i>	106
Ewa Wędrowska: Wrażliwość miar dywergencji jako mierników niepodobieństwa struktur.....	115
Katarzyna Wójcik, Janusz Tuchowski: Wpływ automatycznego tłumaczenia na wyniki automatycznej identyfikacji charakteru opinii konsumenckich ...	124
Małgorzata Misztal: Ocena wpływu wybranych metod imputacji na wyniki klasyfikacji obiektów w modelach drzew klasyfikacyjnych.....	135
Anna Czapkiewicz, Beata Basiura: Badanie wpływu wyboru współczynnika zależności na grupowanie szeregów czasowych	146
Tomasz Szubert: Czynniki różnicujące poziom zadowolenia z życia oraz wartości życiowe osób sprawnych i niepełnosprawnych w świetle badań „Diagnozy społecznej”	154

Marcin Szymkowiak: Konstrukcja estymatorów kalibracyjnych wartości globalnej dla różnych funkcji odległości	164
Wojciech Roszka: Szacowanie łącznych charakterystyk cech nieobserwowanych łącznie	174
Justyna Brzezińska: Metody wizualizacji danych jakościowych w programie R	182
Agata Sielska: Regionalne zróżnicowanie potencjału konkurencyjnego polskich gospodarstw rolnych w województwach po akcesji do Unii Europejskiej	191
Mariusz Kubus: Liniowy model prawdopodobieństwa z regularyzacją jako metoda doboru zmiennych	201
Beata Basiura: Metoda Warda w zastosowaniu klasyfikacji województw Polski z różnymi miarami odległości	209
Katarzyna Wardzińska: Wykorzystanie metody obwiedni danych w procesie klasyfikacji przedsiębiorstw	217
Katarzyna Dębowska: Modelowanie upadłości przedsiębiorstw oparte na próbach niezbilansowanych	226
Danuta Tarka: Wpływ metody doboru cech diagnostycznych na wyniki klasyfikacji obiektów na przykładzie danych dotyczących ochrony środowiska ..	235
Artur Czech: Zastosowanie wybranych metod doboru zmiennych diagnostycznych w badaniach konsumpcji w ujęciu pośrednim	246
Beata Bal-Domańska: Ocena relacji zachodzących między inteligentnym rozwojem a spójnością ekonomiczną w wymiarze regionalnym z wykorzystaniem modeli panelowych	255
Mariola Chrzanowska: <i>Ordinary kriging</i> i <i>inverse distance weighting</i> jako metody szacowania cen nieruchomości na przykładzie warszawskiego rynku	264
Adam Depta: Zastosowanie analizy wariancji w badaniu jakości życia na podstawie kwestionariusza SF-36v2	272
Maciej Beręsewicz, Tomasz Klimanek: Wykorzystanie estymacji pośredniej uwzględniającej korelację przestrzenną w badaniach cen mieszkań	281
Karolina Paradysz: Benchmarkowa analiza estymacji dla małych obszarów na lokalnych rynkach pracy	291
Anna Gryko-Nikitin: Dobór parametrów w równoległych algorytmach genetycznych dla problemu plecakowego	301
Tomasz Ząbkowski, Piotr Jałowiecki: Zastosowanie reguł asocjacyjnych do analizy danych ankietowych w wybranych obszarach logistyki przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego	311
Agnieszka Przedborska, Małgorzata Misztal: Zastosowanie metod statystyki wielowymiarowej do oceny wydolności stawów kolanowych u pacjentów z chorobą zwyrodnieniową leczonych operacyjnie	321
Dorota Perło: Rozwój zrównoważony w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym – analiza przestrzenna	331

Ewa Putek-Szeląg, Urszula Gieraltowska, Analiza i diagnoza wielkości produkcji energii odnawialnej w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej..	342
--	-----

Summaries

Sabina Denkowska, Kamil Fijorek, Marcin Salamaga, Andrzej Sokolowski: VIth-term Sejm – a voting machine	18
Barbara Pawelek, Adam Sagan: Latent variables in econometric models – respecification of Klein I model	28
Jan Paradysz: New possibilities for studying the situation on the labour market	40
Krzysztof Najman: Self-learning neural network of GNG type in the dynamic clustering of high-dimensional data.....	47
Kamila Migdał-Najman: Applying the one-dimensional SOM network to select variables in dynamic clustering	57
Aleksandra Matuszewska-Janica, Dorota Witkowska: Gender wage gap: application of classification trees.....	66
Iwona Foryś, Ewa Putek-Szeląg: Spatial classification of communes by usable land traded by the APA in the Zachodniopomorskie voivodeship...	76
Joanna Banaś, Małgorzata Machowska-Szewczyk: Classification of Internet banking accounts including symbolic variables	84
Marta Jarocka: The impact of the method of the selection of diagnostic variables on the result of linear ordering on the example of ranking of universities in Poland.....	94
Anna Zamojska: Empirical analysis of the consistency of mutual fund ranking for different portfolio performance measures.....	105
Dorota Rozmus: Comparison of accuracy of affinity propagation clustering and cluster ensembles based on bagging idea.....	114
Ewa Wędrowska: Sensitivity of divergence measures as structure dissimilarity measurements	123
Katarzyna Wójcik, Janusz Tuchowski: Machine translation impact on the results of the sentiment analysis	134
Małgorzata Misztal: Assessment of the influence of selected imputation methods on the results of object classification using classification trees ...	145
Anna Czapkiewicz, Beata Basiura: Simulation study of the selection of coefficient depending on the clustering time series.....	153
Tomasz Szubert: Factors differentiating the level of satisfaction with life and the life's values of people with and without disabilities in the light of the "Social Diagnosis" survey	162
Marcin Szymkowiak: Construction of calibration estimators of totals for different distance measures	173

Wojciech Roszka: Joint characteristics' estimation of variables not jointly observed.....	181
Justyna Brzezińska: Visualizing categorical data in \mathbf{R}	190
Agata Sielska: Regional diversity of competitiveness potential of Polish farms after the accession to the European Union	200
Mariusz Kubus: Regularized linear probability model as a filter	208
Beata Basiura: The Ward method in the application for classification of Polish voivodeships with different distances.....	216
Katarzyna Wardzińska: Application of Data Envelopment Analysis in company classification process.....	225
Katarzyna Dębowska: Modeling corporate bankruptcy based on unbalanced samples	234
Danuta Tarka: Influence of the features selection method on the results of objects classification using environmental data.....	245
Artur Czech: Application of chosen methods for the selection of diagnostic variables in indirect consumption research.....	254
Beata Bal-Domańska: Assessment of relations occurring between smart growth and economic cohesion in regional dimension using panel models	263
Mariola Chrzanowska: Ordinary kriging and inverse distance weighting as methods of estimating prices based on Warsaw real estate market	271
Adam Depta: Application of analysis of variance in the study of the quality of life based on questionnaire SF-36v2	280
Maciej Beręsewicz, Tomasz Klimanek: Using indirect estimation with spatial autocorrelation in dwelling price surveys.....	290
Karolina Paradysz: Benchmark analysis of small area estimation on local labor markets	300
Anna Gryko-Nikitin: Selection of various parameters of parallel evolutionary algorithm for knapsack problems	310
Tomasz Ząbkowski, Piotr Jałowiecki: Application of association rules for the survey of data analysis in the selected areas of logistics in food processing companies	320
Agnieszka Przedborska, Małgorzata Misztal: Using multivariate statistical methods to assess the capacity of the knee joint among the patients treated surgically for osteoarthritis	330
Dorota Perło: Sustainable development in the economic, social and environmental dimensions – spatial analysis.....	341
Ewa Putek-Szeląg, Urszula Gieraltowska: Analysis and diagnosis of the volume of renewable energy production in Poland compared to EU countries	352

Wojciech Roszka

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

SZACOWANIE ŁĄCZNYCH CHARAKTERYSTYK CECH NIEOBSERWOWANYCH ŁĄCZNIE

Streszczenie: Zwiększające się zapotrzebowanie na aktualne komunikaty statystyczne stanowi rosnące wyzwanie dla instytucji badawczych, zarówno państwowych, jak i prywatnych. Duże koszty przeprowadzenia nowych badań powodują stosunkowo niedużą częstotliwość ich realizacji. Wykorzystanie metod statystycznej integracji danych umożliwia łączenie dostępnych repozytoriów danych w sposób umożliwiający szacowanie łącznych charakterystyk cech nieobserwowanych łącznie w pojedynczych źródłach. Metody te mogą stanowić dodatkowe źródło informacyjne dla badań społeczno-ekonomicznych.

Słowa kluczowe: statystyczna integracja danych, badania społeczno-ekonomiczne, zasilanie informacyjne gospodarki.

1. Wstęp

Informacja w dzisiejszym społeczeństwie pełni istotną funkcję, w szczególności jako podstawa podejmowania decyzji zarówno administracyjnych, społecznych (np. kierowanie inwestycji w rejonów najbardziej ich potrzebujących), jak i biznesowych (np. kierowanie kampanii marketingowych do odpowiednich segmentów rynkowych). Dlatego też podmioty zgłaszające popyt na informacje oczekują, by była ona rzetelna oraz aktualna. Przeprowadzenie badania specjalnego bardzo kosztownego i trwającego wiele dni, a nawet tygodni, powoduje utratę aktualności informacji, zmniejszając jej użyteczność.

Rozwiązaniem problemu dostępności informacji spełniającej wymogi określone nie tylko przez niezależne organizacje międzynarodowe i instytuty statystyki publicznej, ale przede wszystkim formułowane przez gospodarkę wydają się metody statystycznej integracji danych. Polegają one na łączeniu informacji z dostępnych źródeł danych w taki sposób, by możliwa była łączna obserwacja cech nieobserwowanych łącznie w pojedynczych repozytoriach danych. Wykorzystanie różnorodnych źródeł danych nie tylko pozwala na oszczędność kosztów i czasu, ale umożliwia również łączenie zasobów informacyjnych już istniejących baz, generując efekt synergii informacyjnej.

Celem niniejszego artykułu jest weryfikacja możliwości wykorzystania metod statystycznej integracji danych w celu zapewnienia informacji o łącznych charakterystykach cech niewystępujących łącznie w pojedynczym źródle danych. Cel zostanie osiągnięty poprzez badanie empiryczne, w którym zintegrowane zostaną zbiory Badania Budżetów Gospodarstw Domowych oraz Badania Dochodów i Jakości Życia EU-SILC z 2005 r. Przeprowadzone zostanie badanie współzależności między cechami niewystępującymi łącznie w żadnym z badań. Przy spełnieniu określonych założeń oszacowany zostanie przedział możliwych wartości współczynnika korelacji.

2. Idea statystycznej integracji danych

Metodyka statystycznej integracji danych polega na łączeniu dwóch (lub więcej) źródeł danych niezawierających unikatowego klucza połączeniowego w sposób umożliwiający oszacowanie łącznych charakterystyk cech z obu zbiorów [Raessler 2002; Di Zio i in. 2006]. Metodologia ta jest szeroka i zawiera techniki łączenia zbiorów danych zarówno zawierających informacje o tych samych jednostkach (probabilistyczne łączenie rekordów, *probabilistic record linkage*), jak i nie zawierających takich informacji (parowanie statystyczne¹, *statistical matching*).

Parowanie statystyczne to grupa metod służących do integracji dwóch (lub więcej) źródeł danych zwykle pochodzących z badań próbkowych odnoszących się do tej samej populacji generalnej. Ponieważ prawdopodobieństwo wylosowania tej samej jednostki do dwóch różnych badań reprezentacyjnych jest bardzo małe (zbliżone do zera), zakłada się, że integrowane zbiory są rozłączne w sensie pokrycia. W każdym zbiorze (oznaczono je jako A i B) znajduje się zwykle pewien wspólny wektor zmiennych o tych samych lub zbliżonych definicjach i wariantach. Nazywa się je zmiennymi wspólnymi (oznaczonymi jako X). Zbiór A zawiera wektor zmiennych obserwowanych wyłącznie w nim, oznaczony jako Y , natomiast zbiór B zawiera analogiczny wektor – Z (por. rys. 1). Celem parowania statystycznego jest analiza związków pomiędzy zmiennymi Y i Z .

Algorytm statystycznej integracji danych metodą parowania statystycznego inicjowany jest poprzez identyfikację wektora zmiennych wspólnych X . Są to zmienne występujące w obu zbiorach charakteryzujące się takimi samymi lub podobnymi definicjami. W przypadku braku pełnej spójności definicji zmiennych wspólnych należy przeprowadzić etap ich harmonizacji.

Dalszym elementem algorytmu parowania statystycznego jest wybór zmiennych parujących. Wektor zmiennych wspólnych X może zawierać wiele zmiennych o różnej mocy predykcyjnej wyjaśniającej związek ze zmienną (zmiennymi) dołączanymi Y lub Z . Zastosowanie zbyt wielu zmiennych w procesie łączenia baz danych może

¹ Polskie tłumaczenie tego terminu jako „parowanie statystyczne” jest przedmiotem dyskusji. W niniejszym opracowaniu wybrano to określenie ze względu na fakt, że w literaturze najczęściej wykorzystywane jest podejście łączenia w pary rekordów najbardziej do siebie podobnych (pod względem wybranych charakterystyk).

Zbiór A	Y_1	...	Y_Q	X_1	...	X_P
	y_{11}^A	...	y_{1Q}^A	x_{11}^A	...	x_{1P}^A

	y_{a1}^A	...	y_{aQ}^A	x_{a1}^A	...	x_{aP}^A

$y_{n_A1}^A$...	$y_{n_AQ}^A$	$x_{n_A1}^A$...	$x_{n_AP}^A$	

X_1	...	X_P	Z_1	...	Z_R
x_{11}^B	...	x_{1P}^B	z_{11}^B	...	z_{1R}^B
...
x_{b1}^B	...	x_{bP}^B	z_{b1}^B	...	z_{bR}^B
...
$x_{n_B1}^B$...	$x_{n_BP}^B$	$z_{n_B1}^B$...	$z_{n_BR}^B$

Zbiór
B

Rys. 1. Dane wejściowe w parowaniu statystycznym

Źródło: opracowanie własne.

prowadzić do błędnego odzwierciedlenia łącznego rozkładu (XYZ) [D’Orazio 2012]. Praktyka pokazuje, że zmiennych parujących powinno być „mało” (optymalnie 4-6), co w znaczny sposób nie tylko przyspiesza proces integracji w sensie obliczeniowym, ale również ułatwia interpretację otrzymanych modeli [Di Zio i in. 2006]. Wybór zmiennych parujących ze zbioru wektora zmiennych wspólnych X może zostać dokonany dwojako: w sposób ekspercki przez specjalistów lub za pomocą metod statystycznych.

Metoda ekspercka uwzględnia wiedzę merytoryczną z danej dziedziny, natomiast wykorzystując metody statystyczne, przeprowadza się analizę współzależności² między cechami X a Y w zbiorze A oraz X i Z w zbiorze B. Jako zmienne parujące wyznacza się podzbiór cech X istotnie korelujący z cechami zarówno Y , jak i Z [Singh i in. 1990; Cohen 1991].

Wybierając metodę integracji danych, należy rozważyć cel integracji, stawiane założenia, charakter dołączanych zmiennych, dostępność informacji dodatkowych oraz możliwość wykorzystania informacji płynącej ze schematu losowanie próbek. W parowaniu statystycznym zasadniczo wyróżnia się dwa główne podejścia metodologiczne [Di Zio i in. 2006]:

- podejście makro – oszacowanie określonych związków (np. korelacji, współczynników regresji, tabeli kontyngencji) między wektorami zmiennych Y i Z bez tworzenia syntetycznego, pełnego zbioru danych (zawierającego łączną obserwację X , Y i Z).
- podejście mikro – utworzenie syntetycznego, jednostkowego zbioru danych zawierającego łączną obserwację X , Y i Z .

² Współzależność cech najczęściej rozpatruje się wielowymiarowo, np. za pomocą drzew klasyfikacyjnych i regresyjnych, analizy skupień, analizy czynnikowej, a także metod eliminujących współliniowość wektora cech X , np. metody odwróconej macierzy korelacji.

W artykule rozważane będzie podejście makro.

Ponieważ zmienne \mathbf{Y} oraz \mathbf{Z} nie są łącznie obserwowane w żadnym ze źródeł, w procesie estymacji związków pomiędzy tymi cechami zwykle przyjmuje się założenie, że zmienne \mathbf{Y} i \mathbf{Z} są warunkowo niezależne przy danym \mathbf{X} [Raessler 2002; Di Zio i in. 2006; Moriarity 2009]. Nazywa się to założeniem warunkowej niezależności (*conditional independence assumption*, CIA). Oznacza to, że funkcja gęstości łącznego rozkładu $(\mathbf{X}, \mathbf{Y}, \mathbf{Z})$ posiada następującą własność:

$$f(\mathbf{x}, \mathbf{y}, \mathbf{z}) = f_{\mathbf{Y}|\mathbf{X}}(\mathbf{y}|\mathbf{x})f_{\mathbf{Z}|\mathbf{X}}(\mathbf{z}|\mathbf{x})f_{\mathbf{X}}(\mathbf{x}), \forall \mathbf{x} \in \mathcal{X}, \mathbf{y} \in \mathcal{Y}, \mathbf{z} \in \mathcal{Z}, \quad (1)$$

gdzie $f_{\mathbf{Y}|\mathbf{X}}$ to warunkowa funkcja gęstości dla \mathbf{Y} przy danym \mathbf{X} , $f_{\mathbf{Z}|\mathbf{X}}$ to warunkowa funkcja gęstości dla \mathbf{Z} przy danym \mathbf{X} , a $f_{\mathbf{X}}$ to gęstość brzegowa \mathbf{X} . Przy prawdziwości założenia o warunkowej niezależności do oszacowania (1) wystarczą informacje o brzegowym rozkładzie \mathbf{X} , a także o związkach pomiędzy \mathbf{X} i \mathbf{Y} oraz \mathbf{X} i \mathbf{Z} . Informacje te dostępne są w zbiorach, odpowiednio, A i B .

Założenie warunkowej niezależności jest trudne do spełnienia w rzeczywistości, a jednocześnie jego zweryfikowanie nie jest możliwe przy użyciu informacji płynących z $A \cup B$. W takim przypadku należy przeprowadzić analizę niepewności umożliwiającą wyznaczenie przedziału wiarygodnych łącznych charakterystyk cech nieobserwowanych łącznie.

3. Analiza niepewności

Jeżeli założenie warunkowej niezależności jest nieprawdziwe i nie występują dodatkowe informacje, których można by użyć w toku integracji, należy przeanalizować tzw. przestrzeń niepewności. Jest to zbiór wszystkich możliwych rozkładów zmiennych losowych $(\mathbf{Y}, \mathbf{Z}|\mathbf{X})$ zgodnych z dostępną informacją, tj. obserwowanym brzegowym rozkładem $(\mathbf{Y}|\mathbf{X})$ oraz $(\mathbf{Z}|\mathbf{X})$ [D'Orazio 2012].

Produktem zastosowania metod parowania statystycznego przy niepewności dla podejścia makro są przedziały wiarygodnych wartości szacowanych parametrów (np. wariancji, kowariancji, korelacji). Przy braku dodatkowej informacji o wartości ρ_{YZ} lub $\rho_{YZ|\mathbf{X}}$ i przy braku założenia o warunkowej niezależności jedyną dostępną informacją jest [Kadane 1978; Rubin 1986; Moriarity, Scheuren 2001; 2003]:

$$\rho_{XY}\rho_{XZ} - \sqrt{[(1 - \rho_{XY}^2)(1 - \rho_{XZ}^2)]} \leq \rho_{YZ} \leq \rho_{XY}\rho_{XZ} + \sqrt{[(1 - \rho_{XY}^2)(1 - \rho_{XZ}^2)]} \quad (2)$$

ze względu na fakt, że macierz korelacji musi być dodatnio półokreślona ($\det \rho \geq 0$). Szacunek $\rho_{YZ} = \rho_{XY}\rho_{XZ}$ jest centralnym punktem przedziału.

Dla przypadku z wieloma zmiennymi macierz korelacji ma postać:

$$\mathbf{\Sigma} = \begin{pmatrix} \Sigma_{XX} & \Sigma_{YX} & \Sigma_{ZX} \\ \Sigma_{XY} & \Sigma_{YY} & \Sigma_{ZY} \\ \Sigma_{XZ} & \Sigma_{YZ} & \Sigma_{ZZ} \end{pmatrix}. \quad (3)$$

Wartość wektora współczynników korelacji \mathbf{YZ} wyznacza się ze wzoru [Kiesl, Raessler 2006]:

$$\Sigma_{YZ} = \Sigma_{ZX} \Sigma_{XX}^{-1} \Sigma_{XY}, \quad (4)$$

natomiast przedziały niepewności³ dla (4) wyznacza się w dwóch krokach [Kiesl, Raessler 2006]:

Wyznaczenie wektorów własnych macierzy:

$$\tilde{C} = (I - \Sigma_{YX} \Sigma_{XX}^{-1} \Sigma_{XY})^{-1} (\Sigma_{ZZ} - \Sigma_{ZX} \Sigma_{XX}^{-1} \Sigma_{XZ})^{-1}. \quad (5)$$

Wyznaczenie długości półosi elipsoidy prawdopodobnych korelacji \mathbf{YZ} : $\frac{1}{\sqrt{\lambda_i}}$, gdzie λ_i to i -ta wartość własna.

Przedział niepewności dla (4) przyjmuje więc postać:

$$\Sigma_{YZ} - \frac{1}{\sqrt{\lambda_i}} \leq \Sigma_{YZ} \leq \Sigma_{YZ} + \frac{1}{\sqrt{\lambda_i}}. \quad (6)$$

Im węższy jest przedział (6), tym mniejsza jest niepewność i tym lepiej wektor wybranych zmiennych parujących wyjaśnia nieznanne powiązania między integrowanymi cechami \mathbf{Y} i \mathbf{Z} .

4. Badanie empiryczne

Celem badania symulacyjnego jest integracja zbiorów danych zawierających informacje o gospodarstwach domowych: Badania Budżetów Gospodarstw Domowych oraz Badania Dochodów i Jakości Życia EU-SILC. Oba zbiory pochodzą z badań przeprowadzonych w 2005 r. Integracja umożliwi oszacowanie korelacji między zmienną rozchody netto gospodarstwa domowego (obserwowaną wyłącznie w BBGD, oznaczoną jako Y) i zmienną dochody głowy gospodarstwa domowego (wyłącznie w EU-SILC, oznaczoną jako Z). Celem szczegółowym integracji jest oszacowanie współczynnika korelacji między zmiennymi nieobserwowanymi łącznie w żadnym ze zbiorów przy wykorzystaniu wybranych metod wyznaczania zmiennych parujących.

Zmiennymi wspólnymi (\mathbf{X}) zawartymi w obu zbiorach były: typ własności gospodarstwa domowego, aktywność zawodowa głowy gospodarstwa domowego, płeć głowy gospodarstwa domowego, wykształcenie głowy gospodarstwa domowego, stan cywilny głowy gospodarstwa domowego, wielkość ekwiwalentna gospodarstwa domowego, wiek głowy gospodarstwa domowego, dochód ekwiwalentny głowy gospodarstwa domowego. Zmienne wspólne zharmonizowano w taki sposób, by ich kodowanie i rozkłady w obu zbiorach były analogiczne.

³ Przedziały możliwych wartości Σ_{YZ} zapewniających dodatnią półokreśloność macierzy korelacji Σ .

Liczebność zbioru danych BBGD wynosiła 34 767 gospodarstw domowych, zaś EU-SILC – 16 263. Liczebność populacji generalnej ustalono na 13 167 722 gospodarstw⁴.

Wśród zmiennych wspólnych wybrano zmienne parujące metodami:

- eksperckimi:
 - ze względu na potrzebę oszacowania współczynnika korelacji⁵ – tylko zmienne ciągłe,
 - wszystkie zmienne wspólne⁶;
- statystycznymi:
 - eliminacja współliniowości w wektorze zmiennych wspólnych – metoda odwróconej macierzy korelacji⁷,
 - wybór najsilniejszych predyktant – metoda drzewa klasyfikacyjnego i regresyjnego⁸ (CART).

Dodatkowo, ze względu na bardzo silną asymetrię rozkładu cech: rozchody gospodarstw domowych oraz dochody głów gospodarstw domowych⁹, dokonano analogicznej analizy dla cech poddanych transformacji logarytmicznej.

Dla postaci oryginalnych współczynnik korelacji przy założeniu warunkowej niezależności cech Y i Z przy danym zestawie cech X , w zależności od metody doboru cech parujących, wahał się w przedziale od 0,41 do 0,43 (por. tab. 1). Przedziały

Tabela 1. Szacunki Σ_{YZ} oraz przedziały niepewności przy różnych zestawach zmiennych parujących dla oryginalnych postaci zmiennych dołączanych

Metoda doboru zmiennych	Σ_{YZ}	$\Sigma_{YZ} - \frac{1}{\sqrt{\lambda_i}}$	$\Sigma_{YZ} + \frac{1}{\sqrt{\lambda_i}}$	Szerokość przedziału
Ciągłe	0,4157	-0,1576	0,9890	1,1467
Wszystkie	0,4284	-0,1217	0,9784	1,1001
Odwrócona macierz korelacji	0,4330	-0,1160	0,9819	1,0978
CART	0,4338	-0,1144	0,9819	1,0963

Źródło: opracowanie własne.

⁴ Suma wag analitycznych w każdym ze zbiorów wejściowych.

⁵ Formalne założenia współczynnika korelacji liniowej mówią, że analizowane cechy powinny mieć charakter ciągły [Aczel 2000].

⁶ Cechy jakościowe zdychotomizowano i potraktowano jako ciągłe. Takie upraszczające podejście w szacowaniu macierzy korelacji między cechami jakościowymi i ilościowymi zaproponowano w [Kiesl, Raessler 2006; Di Zio i in. 2006].

⁷ Metoda odwróconej macierzy korelacji opisana jest szczegółowo w [Witkowski, Klimanek 2006].

⁸ Algorytm drzewa klasyfikacyjnego i regresyjnego opisany jest szczegółowo w [Gatnar, Waleśiak (red.) 2009; Rószkiewicz 2002].

⁹ Współczynnik asymetrii dla rozchodów wynosił 8,8, natomiast dla dochodów głów był równy 9,0.

niepewności, a więc wartości zapewniające dodatnią półokreśloność macierzy korelacji, były bardzo szerokie i zawierały wartość zerową. Taki szacunek współzależności między cechami nieobserwowanymi łącznie nie jest akceptowalny.

Transformacja logarytmiczna cech Y i Z umożliwiła utworzenie węższych przedziałów niepewności (por. tab. 2). Nie zawierają one wartości zerowej współczynnika korelacji. Jednocześnie wzrosła ocena wartości współczynnika korelacji między cechami do przedziału od 0,68 do 0,69, w zależności od doboru cech parujących.

Tabela 2. Szacunki Σ_{YZ} oraz przedziały niepewności przy różnych zestawach zmiennych parujących dla zmiennych dołączanych poddanych transformacji logarytmicznej

Metoda doboru zmiennych	Σ_{YZ}	$\Sigma_{YZ} - \frac{1}{\sqrt{\lambda_i}}$	$\Sigma_{YZ} + \frac{1}{\sqrt{\lambda_i}}$	Szerokość przedziału
Ciągłe	0,6826	0,4135	0,9517	0,5382
Wszystkie	0,6946	0,4476	0,9415	0,4939
Odwrócona macierz korelacji	0,6941	0,4450	0,9431	0,4981
CART	0,6953	0,4476	0,9430	0,4954

Źródło: opracowanie własne

Metoda CART, zapewniająca wybór predyktant najbardziej wyjaśniających zmienność zmiennej objaśnianej, zapewniała jedne z najwęższych przedziałów niepewności. Nie uwzględnia ona jednak współliniowości wektora zmiennych parujących. Do wyznaczenia optymalnego wektora zmiennych parujących, uwzględniających zarówno moc predykcyjną, jak i współliniowość cech, potrzebne są dalsze badania.

5. Podsumowanie

Metody parowania statystycznego umożliwiły oszacowanie współczynnika korelacji liniowej między cechami obserwowanymi oddzielnie w rozłącznych w sensie pokrycia zbiorach danych. Wykorzystanie informacji uzyskanych ze zbiorów A i B dało możliwość utworzenia przedziałów wiarygodnych wartości współczynników korelacji analizowanych cech. Dzięki wykorzystaniu metod doboru zmiennych parujących, w tym taksonomicznych, możliwe było wybranie predyktant najlepiej wyjaśniających związku między integrowanymi zmiennymi.

Brak dodatkowych informacji o łącznym rozkładzie (XYZ) lub (YZ) prowadzi do powstania szerokich przedziałów niepewności, często uniemożliwiających rzetelne określenie związków między integrowanymi cechami. W takich przypadkach konieczna może okazać się transformacja wejściowych danych.

Jako dalsze kierunki badań można wskazać wykorzystanie informacji dodatkowej o łącznych charakterystykach integrowanych zbiorów.

Literatura

- Aczel A.D. (2000), *Statystyka w zarządzaniu. Pełny wykład*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Cohen M.L. (1991), *Statistical Matching and Microsimulation Models*, [w:] *Improving Information for Social Policy Decisions, the Use of Microsimulation Modeling*, Technical Papers, vol. II, National Academy Press.
- Di Zio M., D'Orazio M., Scanu M. (2006), *Statistical Matching. Theory and Practice*, John Wiley & Sons Ltd., England.
- D'Orazio M. (2012), *Statistical Matching and Imputation of Survey Data with the Package StatMatch for the R Environment*, Italian National Institute of Statistics (Istat), Rome, Italy.
- Gatnar E., Walesiak M. (red.) (2009), *Statystyczna analiza danych z wykorzystaniem programu R*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kadane J.B. (1978), *Some Statistical Problems in Merging Data Files*, [w:] *Department of Treasury, Compendium of Tax Research*, US Government Printing Office, Washington, DC.
- Kiesel H., Raessler S. (2006), *How Valid Can Data Fusion Be?*, IAB Discussion Paper 15/2006, Nürnberg, Deutschland.
- Moriarity C. (2009), *Statistical Properties of Statistical Matching. Data Fusion Algorithm*, VDM Verlag Dr. Mueller, Saarbrücken, Deutschland.
- Moriarity C., Scheuren F. (2001), *Statistical matching: a paradigm for assessing the uncertainty in the procedure*, "Journal of Official Statistics" 17.
- Moriarity C., Scheuren F. (2003), *A note on Rubin's statistical matching using file concatenation with adjusted weights and multiple imputation*, "Journal of Business and Economic Statistics" 21.
- Raessler S. (2002), *Statistical Matching. A Frequentist Theory*, Practical Applications, and Alternative Bayesian Approaches, Springer, New York, USA.
- Rószkiewicz M. (2002), *Metody ilościowe w badaniach marketingowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rubin D.B. (1986), *Statistical matching using file concatenation with adjusted weights and multiple imputations*, "Journal of Business and Economic Statistics".
- Singh A.C., Mantel H., Kinack M., Rowe G. (1990), *On methods of statistical matching with and without auxiliary information*, Technical Report, DDMD-90-016, Statistics Canada.
- Witkowski M., Klimanek T. (2006), *Prognozowanie gospodarcze i symulacje w przykładach i zadaniach*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

JOINT CHARACTERISTICS' ESTIMATION OF VARIABLES NOT JOINTLY OBSERVED

Summary: Increasing demand for up-to-date statistical information is an increasing challenge for research institutions, both public and private. High costs of new studies result in relatively small frequency of their implementation. The use of statistical data integration methods allows to combine the available datasets in order to estimate the joint characteristics of variables not jointly observed. These methods may be the source of additional information for socio-economic research.

Keywords: statistical data integration, socio-economic research, information supply for economy.